

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

LIČNOST, SOCIODEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE I KVALITETA BRAKA

Diplomski rad

Terezija Subota

Mentor: dr.sc. Denis Bratko

Zagreb, 2007.

Naslov: Ličnost, sociodemografske karakteristike i kvaliteta braka

Sažetak:

Cilj ovog istraživanja bio je pridonijeti razumijevanju povezanosti ličnosti i sociodemografskih karakteristika supružnika s bračnom kvalitetom. Sudionici (N=128) su bili bračni parovi koji su ispunili upitnike koji mjere osobine ličnosti (IPIP, Goldberg), kvalitetu braka (MAT, Locke i Wallace) i sociodemografske karakteristike. Od prikupljenih sociodemografskih karakteristika jedino je duljina „hodanja“ pokazala pozitivnu povezanost s procjenom bračne kvalitete, dok su veći broj djece i financijska ovisnost o supružniku, te vjerska i nacionalna heterogenost negativno povezane. Žene su u prosjeku ugodnije i savjesnije, dok se na drugim dimenzijama ličnosti (ekstraverziji, emocionalnoj stabilnosti i intelektu) i procjeni bračne kvalitete ne razlikuju od muškaraca. Postoji jasna povezanost supružnika u procjeni kvalitete braka, ali ne i u ličnosti, što ide u prilog tezi da ljudi pri izboru bračnog partnera ne traže sebi slične po osobinama ličnosti, niti da oni u braku postaju homogeniji. U našem istraživanju ličnost je ipak povezana s kvalitetom braka: emocionalno stabilniji, ugodniji i savjesniji muškarci, te emocionalno stabilnije žene procjenjuju svoj brak kvalitetnijim. Sličnost partnera na dimenzijama ugodnosti i emocionalne stabilnosti pozitivno je povezana s bračnom kvalitetom. Pokazala se i veća bračna kvaliteta kod parova kod kojih žena postiže više rezultate od supruga na dimenziji ekstraverzije, i u kojima muž postiže više rezultate od supruge na dimenziji savjesnosti. Provjerili smo i povezanost ukupne razlike na pojedinim dimenzijama ličnosti s kvalitetom braka, i dobili njenu negativnu povezanost sa zadovoljstvom brakom, naročito kod muževa.

Ključne riječi: bračna kvaliteta, ličnost, sličnost ličnosti supružnika, sociodemografske karakteristike

Title: Personality, sociodemographic characteristics and the quality of marriage

Abstract:

The goal of this research has been to add to the understanding of the connection between personality, sociodemographic characteristics of spouses and the quality of marriage. Subjects (N=128) were married couples who filled in the questionnaires concerning their personality characteristics (IPIP, Goldberg), quality of marriage (MAT, Locke and Wallace) and sociodemographic characteristics. From the measured sociodemographic characteristics, only the length of dating showed positive correlation with the evaluation of their marital quality, while children, financial independency upon their spouse, religion and national heterogamy had negative correlation. Wives, in average, score more on the dimensions of agreeableness and conscientiousness, whereas on the other dimensions (extraversion, emotional stability and intellect) and the evaluation of their marital quality, they do not differ from their husbands. There is a substantial correlation between spouses in evaluating their marital quality, but not between their personalities. It supports the hypothesis that people don't search for similarity of personalities in their future spouses; neither that similarity of personality is the product of marriage. In this study, personality traits had significant correlations with marital quality: husbands who score high on emotional stability, agreeableness and conscientiousness; and wives who score high on emotional stability have evaluated their marriages as more satisfying. Similarity on spouses personalities in dimensions of agreeableness and emotional stability are connected with higher marital quality, as well as marriages where wives score more than their husbands on the dimension of extraversion, and marriages where husbands score more than their wives on the dimension of conscientiousness. We explored the connection between the sums of the differences between the partners in all dimensions of personality with their marital quality, and conducted its negative connection, especially for men.

Keywords: marital quality, personality, similarity in spouses personalities, sociodemographic characteristics

SADRŽAJ

UVOD.....	1
Prikaz značajnih teorija bračne kvalitete.....	2
Odrednice bračne kvalitete.....	4
Osobine ličnosti.....	7
 CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA.....	11
 METODOLOGIJA.....	12
Sudionici istraživanja i postupak.....	12
Instrumenti.....	13
 REZULTATI I RASPRAVA.....	14
Metodološki problemi i praktične implikacije istraživanja.....	23
 ZAKLJUČAK.....	25
 LITERATURA.....	26

UVOD

Brak je reproduktivna zajednica (Sternberg i Hojjat, 1997) u kojoj ljudi traže reproduktivno plodne partnere. Gledajući kroz prošlost, ljudi su daleko manje vremena i energije trošili na analiziranje kvalitete njihovih bračnih odnosa. Izbor alternativa za potencijalnog bračnog partnera bio je manji, a brak koji se jednom sklopio bio je neraskidiv. Slaganje okoline pri izboru bračnog partnera bilo je puno važnije od samog zadovoljstva u braku. Posljedično, ljudi nisu bili motivirani preispitivati vlastito zadovoljstvo, već su umjesto toga, bili usmjereni na razvijanje strategija koje su omogućavale održavanje brakova kroz razne oblike tolerancije i prilagodbe.

U današnje vrijeme, okosnica braka nisu isključivo dužnosti i obaveze partnera, već se naglasak stavlja na osjećaj zadovoljstva (u pravom smislu riječi, zadovoljiti znači ispuniti nečiju želju ili potrebu). Partneri se pomoću braka nadopunjavaju kroz osjećaje sigurnosti, ispunjenja ambicija, podrške partnera ili samostalnog života. Sama forma braka se promijenila, pa se i zakoni u nekim dijelovima svijeta mijenjaju sukladno s definicijama obitelji (uključujući dugotrajni suživot partnera, istospolne zajednice, miješane, proširene obitelji, poligamne brakove i dr.). No, i dalje se očekuje da će se preko 90% svjetskog stanovništva barem jedanput tokom života vjenčati za osobu suprotnog spola (Sternberg i Hojjat, 1997).

U Republici Hrvatskoj dolazi do opadanja sklapanja brakova, što se može protumačiti kao posljedica suvremenih društveno-gospodarskih zbivanja (snažna migracija selo-grad, ekonomska struktura stanovništva, pad životnog standarda, porast nezaposlenosti, poslijeratne promjene), ali i promijenjenom sustavu vrijednosti u odnosu prema braku i obiteljskom životu općenito. Istovremeno, postotak razvoda značajno raste, i svaki peti-šesti brak se razvodi (Statistički ljetopis Republike Hrvatske, 2006).

Buss (1989) je u svom međukulturalnom istraživanju našao da oba spola kod budućeg bračnog partnera najviše cijene dobrotu, zdravlje, inteligenciju i mogućnost oslanjanja, ali da postoje i spolne razlike koje su u skladu s evolucionističkim stajalištem: žene više cijene muškarce s potencijalno većim prihodima (ambiciozne), dok muškarce privlače mlađe i fizički atraktivnije žene. Sternberg i Hojjat (1997) naglašavaju da diskrepancija u vrijednosti za odabir (tj. cjelokupnoj privlačnosti pojedinaca) uzrokuje veće nezadovoljstvo brakom samo kod muškaraca. Međutim, navode i da je zadovoljstvo u takvim brakovima veće ukoliko je muškarac taj koji je nadređen (stariji, višeg stupnja obrazovanja, ambiciozniji i financijski osiguran), pošto su takve obitelji tradicionalno višeg socijalnog statusa i u skladu s normama.

BRAČNA KVALITETA I NJENE ODREDNICE

U stručnoj literaturi postoji poprilična konfuzija između pojmova bračni odnosi, kvaliteta braka, stabilnost braka i zadovoljstvo u braku. Pojam bračni odnosi je najširi i obuhvaća kvalitetu i stabilnost braka.

Stabilnost braka se definira kroz manju ili veću emotivnu i formalnu narušenost bračnih odnosa. Stabilnost braka visoko korelira s bračnom kvalitetom, a faktori koji su prediktivni za stabilnost su: zadovoljstvo brakom, djeca u braku, religioznost, dohodak obitelji i identifikacija s brakom kao načinom života. Postoje i neki mehanizmi koji sprečavaju i odgađaju razvod, kao što su zakonske prepreke (dugotrajni pravni postupci) i stigma socijalne sredine prema rastavljenim pojedincima (Obradović i Čudina-Obradović, 1998).

Bračna kvaliteta se, ovisno o pristupu, može mjeriti na tri načina: kao zadovoljstvo (subjektivni osjećaj sreće, zadovoljstva i užitka koji doživljava partner u interakciji s drugim partnerom), kao međusobna prilagodba supružnika (na različitim domenama bračnog života, kao npr. komuniciranje, seksualno ponašanje, donošenje odluka) i kao procjene kvalitete bračnih odnosa (sinteza prva dva pristupa u kojemu partneri nezavisno procjenjuju i globalnu kvalitetu i kvalitetu niza pojedinačnih dimenzija). Koji će se pristup mjerenju bračne kvalitete primijeniti ovisi o samom autoru, pošto ni danas ne postoji skala ili način mjerenja bračne kvalitete koji bi bio općenito prihvaćen kao najbolji ili najprimjereniji pristup (Obradović i Čudina-Obradović, 1998). U našem istraživanju ona predstavlja uprosječenu procjenu supružnika na upitniku bračne usklađenosti.

TEORIJE BRAČNE KVALITETE

Teorija socijalne razmjene

Autori ove teorije su Thinbaut i Kelley (1959., prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998), koji navode da su međuljudske veze bazirane na principima dobitaka i gubitaka. Uspoređivanjem istih, biti ćemo ili zadovoljni ili nezadovoljni odnosom. Tri elementa određuju bračnu kvalitetu: privlačnost među partnerima, barijere prema raskidu partnerskih odnosa i izvanpartnerska alternativna privlačenja. Levinger (1976., prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998) je modificirao teoriju i klasificirao bračne odnose prema kvaliteti i stabilnosti pa tako razlikuje 4 tipa odnosa: stabilni/visoko kvalitetni, stabilni/nisko kvalitetni, nestabilni/visoko kvalitetni i nestabilni/nekvalitetni. Nedostatak ove teorije je što ne objašnjava kako dolazi do promjena u braku, niti ne sadrži vremensku perspektivu u konceptualizaciji privlačnosti i prepreka.

Bihevioristička teorija

Ona izrasta iz teorije Thibauta i Kelleya, ali se orijentira isključivo na interakcije bračnih partnera. Bračna kvaliteta je prema njoj posljedica „nagrađivanja i kažnjavanja“ bračnih partnera tijekom dužeg vremenskog razdoblja. Drugim riječima, pozitivne interakcije dovesti će do pozitivnih osjećaja u braku i atribuiranja koje poboljšava te odnose. Nedostatak ove teorije je što ne uzima širi socijalni kontekst (Obradović i Čudina-Obradović, 1998).

Teorija afektivne vezanosti

Naziva se i teorija privrženosti, a temelji se na Bowlbyevim istraživanjima o povezanosti između djeteta i roditelja u ranom razdoblju socijalizacije, prema kojima priroda prve bliske veze determinira djetetov internalni model za stvaranje idućih bliskih veza (Pennington, 1997).

Mary Ainsworth je 1978.g. (prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998) vezanost klasificirala u tri kategorije: sigurna (kada roditelji dosljedno i s pažnjom reagiraju na djetetove potrebe), nesigurna tjeskobno/ambivalentna (nedosljedno roditeljsko zadovoljavanje djetetovih potreba, a dijete istodobno i želi roditelja i pruža mu otpor) i nesigurna tjeskobno /izbjegavajuća (kada roditelji ne zadovoljavaju djetetove potrebe, a dijete izbjegava kontakt). Hazan i Shaver (1994., prema Karney i Bradbury, 1995) primijenili su navedenu klasifikaciju na odnose odraslih i pokazali da se zaista može govoriti o zadržavanju oblika afektivne vezanosti izgrađenog u ranom djetinjstvu i u partnerskim vezama u odrasloj dobi.

Teorija bračne i obiteljske krize

Teorija se temelji na Hillovom ABCX modelu iz 1949. koji objašnjava reagiranje obitelji na stresni događaj. Bračni partneri i cijele obitelji suočavaju se sa stresnim događajima i situacijama (A), koje iz njih iziskuju iznalaženje načina i sredstava za njihovo prevladavanje (B). U njima se obitelji međusobno razlikuju, kao i u stvarnim akcijama koje će poduzeti (C). Konačno, istu ili sličnu kriznu situaciju partneri i članovi obitelji mogu različito doživjeti (X). McCubblin i Petterson (1982., prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998) modificirali su ovu teoriju dodavajući joj nove stresne elemente koji objašnjavaju bračnu krizu, smatrajući da teškoće u rješavanju prvotnog stresnog događaja stvaraju nove stresove, što situaciju sve više otežava i smanjuje mogućnost prilagodbe ili rješenja krize.

Model braka „vulnerabilnost-stres-adaptacija“

Na temelju metaanalize 115 empirijskih istraživanja iz područja bračne kvalitete, Karney i Bradbury (1995) predložili su novi teorijski model kojim nastoje objasniti elemente bračne i obiteljske kvalitete. Kao važnu odrednicu navode trajnu ranjivost bračnih partnera, a pritom misle na niz predbračnih osobina partnera poput ranih iskustava, osobina ličnosti, stupnja naobrazbe, itd. Drugi bitan element su razni stresni događaji u samom braku ili izvan njega (smrt bliske osobe, gubitak posla), a na njih se nadovezuju adaptivni procesi kojima se partneri služe u rješavanju problema i prevladavanju kriza. Različite kombinacije trajnih ranjivosti partnera, stresnih situacija koje ih zadese, te upotrebljavanje adaptivnih procesa rezultirati će drukčijim stupnjem bračne kvalitete.

ODREDNICE BRAČNE KVALITETE

Istraživanja bračne kvalitete i faktora koji utječu na nju počela su tridesetih godina prošlog stoljeća. Jedan od pionira istraživača bio je upravo Terman (1938) koji je ispitivao povezanost niza varijabli s bračnim zadovoljstvom supružnika, kao odgovor na sve učestalija psihijatrijska individualistička i oprečna objašnjenja faktora koji su potrebni za dobar brak. U novije vrijeme, pri istraživanjima bračne kvalitete slijedeće varijable pokazale su značajanu povezanost: spol, dob, religioznost, zaposlenost žene, stavovi supružnika o bračnim ulogama, faze razvoja braka, predbračni zajednički život, stres, zdravlje supružnika, duljina „hodanja“ prije braka, obrazovanje supružnika i prethodno bračno iskustvo.

Unutar istog braka postoje dva viđenja istog: kako ga muškarac doživljava i kako ga žena doživljava. Općenito, međukulturalna istraživanja ukazuju na manje zadovoljstvo brakom kod žena, jer su muškarci obično zadovoljniji brakom zbog nižih očekivanja i ulaganja, a zadovoljstvo je važna komponenta kvalitete braka (Karney i Bradbury, 1995).

Sličnost u godinama naročito je česta među mlađim parovima. Istraživanja su pokazala da i parovi koji su po dobi različiti nemaju lošije brakove od onih koji su po dobi slični. Bitter je 1986. (prema Lauer i Lauer, 1994) utvrdio da ukoliko ljudi odlažu brak do 30-ih i 40-ih godina dolazi do smanjenja homogenih izbora po drugim kriterijima, pa je heterogena zajednica više od same dobi povezana s manjom stabilnosti braka. Premlada dob pri ulasku u brak (manja od 20 godina) povezana je s bračnim problemima i niskom kvalitetom braka (Tucker i O'Grady, 1991).

Istraživanja pokazuju da je zadovoljstvo brakom kroz vrijeme opisano U-krivuljom, s naglim padom prvih deset godina braka, i polaganim oporavkom nakon 25 godina (Glenn, 1990). Na zadovoljstvo negativno djeluje rođenje djece (odgađa razvod, smanjuje interakciju i dovodi do promjene bračnih uloga, muž se osjeća zapostavljeno), dok njihov odlazak iz doma ima pozitivne efekte. Longitudinalno istraživanje McHale i Hustona (1986., prema Glenn, 1990) pokazalo je da u prvoj godini braka dolazi do pada zadovoljstva, bez obzira na to ima li par dijete ili ne. U toj fazi često dolazi do rođenja prvog djeteta, ali pad zadovoljstva se ne može potpuno objasniti samo roditeljstvom. Valliant i Valliant (1993) proveli su longitudinalno istraživanje prateći ispitanike od studentske dobi do 65. godine života da bi dokazali kako je U-krivulja artefakt metodologije. Međutim, i oni su dobili pad zadovoljstva iako nešto kasnije, kada su djeca bila adolescenti. Također se pokazalo općenito manje zadovoljstvo brakom kod žena.

Općenito, istraživanja provedena u zadnjih 50 godina pokazala su pozitivne posljedice zaposlenosti žena - osjećaju veću kontrolu nad svojim životom, imaju veće samopouzdanje, kompetentnije su i imaju veću ekonomsku sigurnost (Haith, Miller i Vasta, 1998). Nasuprot toga, i dalje snose teret obavljanja većine obiteljskih dužnosti i kućanskih poslova, ali i zahtijevaju od muža povećan napor u kućanskim dužnostima i brizi za djecu, što muževima djeluje kao izvor stresa i tjeskobe. Istraživanja utvrđuju da je nepovoljan efekt ženine zaposlenosti na bračnu stabilnost veći što je veći broj radnih sati koje ona provodi izvan kuće (a povezanost je to manja što žena više zarađuje, i kada žene imaju tradicionalne stavove) (Obradović i Čudina-Obradović, 2000). Bowenova i Orthnerova studija iz 1983. godine (prema Glenn, 1990) pokazala je da razlike u stavovima o spolnim ulogama ne utječu na kvalitetu braka, osim kada muškarac ima tradicionalne, a žena moderne stavove. Suitor je 1991. (prema Lauer i Lauer, 1994) pokazao da je zadovoljstvo u podjeli obaveza u kući važnije za bračno zadovoljstvo nego dob, obrazovanje ili ženino zaposlenje.

Stres dovodi do manje stabilnosti i zadovoljstva brakom tokom vremena. Izuzetak je početak roditeljstva – ono dovodi do manjeg zadovoljstva, ali veće stabilnosti braka. Menaghan je 1983. (prema Karney i Bradbury, 1995) pokazao da normativni životni događaji nemaju utjecaj na zadovoljstvo brakom. Negativnu povezanost s bračnom kvalitetom pokazuju zdravstveni problemi. Fizički uzrokovane bolesti manje od psihičkih djeluju na nezadovoljstvo brakom, ali su povezane s osjećajima depresivnosti i anksioznosti koji zatim posredno djeluju i na samu kvalitetu braka (Karney i Bradbury, 1995).

Obradović i sur. (1995) navode značajnu povezanost obrazovanja i bračnih procesa. Bračni partneri višeg stupnja obrazovanja rastaju se rjeđe od onih nižeg stupnja, te se partneri podjednagog stupnja obrazovanja rastaju rjeđe od partnera različitog stupnja obrazovanja. U svom istraživanju Kalmijn (1991) je dobio da se tokom vremena povećala edukacijska homogenost brakova, a da je taj efekt posebno izražen na visokim razinama obrazovanja. Također navodi da edukacijska homogenost zamjenjuje religijsku, koja tokom godina značajno opada. Religioznost djeluje pozitivno na odanost i privrženost, a samim time i na zadovoljstvo brakom. Vjerska homogenost povećava zadovoljstvo i stabilnost braka, dok su najmanje zadovoljni brakom religiozni muškarci i žene koji su u braku s nereligioznim partnerima. Međutim, pokazalo se da kod katolika vjerska heterogenost nije povezana s bračnim zadovoljstvom (Lauer i Lauer, 1994). Neka su istraživanja (Bumpass, 1991., prema Obradović i sur. 1995) pokazala da su konflikti među partnerima veći, a bračna stabilnost manja ako su partneri različite nacionalnosti.

Istraživanja u području predbračne kohabitacije pokazala su da njeni pozitivni efekti nisu veći od negativnih. Jedna od negativnih posljedica kohabitacije je i mogućnost pritiska roditelja i okoline da partneri što brže stupe u brak (Glenn, 1990). Još je jedna činjenica koja utječe na povezanost nezadovoljstva brakom i kohabitacije: parovi koji zajedno žive prije braka vjenčaju se u kasnijem stupnju veze, kada njena kvaliteta i onako pada. Tako su Teachman i Polonko, 1990.godine (prema Karney i Bradbury, 1995) pokazali da su efekti predbračne kohabitacije na stabilnost braka bili uklonjeni kontrolom ukupne dužine veze. Većina istraživanja ipak pokazuju da je vjerojatnije da će brak uspjeti ako su supružnici dulje hodali prije braka (Lauer i Lauer, 1994).

Meta-analiza istraživanja utjecaja drugog braka na kvalitetu braka dala je dva zaključka: prosječna kvaliteta braka veća je u prvom braku i prosječna kvaliteta u drugom braku veća je za muškarce. Također je nađena veća tendencija razvodu drugog braka u prvim nekoliko godina nego prvog, pogotovo ukoliko djeca iz prvog braka žive u istom kućanstvu (Glenn, 1990).

OSObine LIČNOSTI

Osobine ličnosti kao prediktori zadovoljstva u životu

Sreća i nesreća ovise kako o okolnostima, tako i o nama samima. Dosadašnji nalazi u području pozitivne psihologije (koja proučava ljudske snage, zadovoljstvo, sreću, zdravlje, duhovnost) ukazuju da na sreću i subjektivnu dobrobit više utječu osobine ličnosti, dok je utjecaj demografskih karakteristika pojedinca (dob, spol, zaposlenost, kultura, i dr.) umjeren do slab. Argyle (prema Eddington, 2004) navodi da su osobne reakcije na životne događaje važnije od samih događaja i da karakteristike ličnosti utječu na to kakve ćemo reakcije imati, odnosno, da su najjači i najznačajniji prediktor zadovoljstva životom unutrašnji faktori - faktori ličnosti.

Subjektivna dobrobit konceptualizirana je globalnim zadovoljstvom životom, zadovoljstvom pojedinim domenama života (u koje spada i zadovoljstvo bračnim odnosom), prisutnošću pozitivnih afektivnih iskustava (raspoloženja i emocija) i relativnom odsutnošću negativnih afektivnih iskustava (Pavot i Diener, 1993., prema Bratko i Sabol, 2006).

Prilikom ispitivanja povezanosti zadovoljstva životom i petfaktorskog modela ličnosti, najjače veze pronađene su s dimenzijama neuroticizma i ekstraverzije. Neuroticizam, kao oprečan pojam emocionalnoj stabilnosti, direktno je povezan s neugodnim emocijama. Depresivnost, više od drugih faceta neuroticizma (anksioznosti, srdžbe), pokazuje najjaču negativnu povezanost s procjenom životnog zadovoljstva. Ekstraverzija nije toliko neposredno povezana s pozitivnim emocijama, ali njena važna komponenta je upravo sklonost doživljavanju pozitivnih emocija – faceta koja uz depresivnost predviđa više životnog zadovoljstva od svih osobina ličnosti zajedno (Shimack, Oishi, Furr i Funder, 2004). Povezanost drugih osobina ličnosti sa životnim zadovoljstvom manje je izražena. Utjecaj savjesnosti i ugodnosti na indikatore dobrobiti ovise i o životnim događajima koji su djelovali kao potkrepljivači, dok se za petu dimenziju intelekt, tj. otvorenost iskustvu smatra da nije povezana sa subjektivnom dobrobiti niti s procjenom životnog zadovoljstva (Shimack, Oishi, Furr i Funder, 2004., prema Bratko i Sabol, 2006).

Glenn i Weaver (1981) ispitivali su efekte zadovoljstva različitim životnim domenama (brakom, poslom, financijama, socijalnim okruženjem, slobodnim aktivnostima, obiteljskim životom, prijateljima i zdravljem) na globalni osjećaj zadovoljstva pojedinca. Među njima, zadovoljstvo brakom pokazalo je najveću povezanost s općim zadovoljstvom. Tako nalaze i da su nevjenčani pojedinci (nikada vjenčani, rastavljeni i udovci) sretniji od onih koji su nezadovoljni svojim brakom.

Osobine ličnosti, osim direktnog utjecaja na ishode romantičnih veza (zadovoljstvo, kvalitetu, stabilnost), utječu i posredno preko svog utjecaja na stavove o hodaњу, privrženost, ciljeve i karakteristična ponašanja s kojima partneri ulaze u vezu (Ozer i Benet- Martinez, 2006). Donnellan (2005) je u svom longitudinalnom istraživanju pokazao da crte ličnosti ne određuju samo procjenu kvalitete i zadovoljstva sadašnje, već i buduće veze pojedinca.

Unutar Big Five teorije pokazalo se da najveću, i to negativnu, korelaciju s ishodima braka ima neuroticizam i negativna afektivnost (Mc Crae, Costa i Busch, 1986., prema Karney i Bradbury, 1995.). Neuroticizam kroz ispoljavanje ljutnje, frustracije, nelagode i anksioznosti djeluje destruktivno na vezu i povećava vjerojatnost nezadovoljstva brakom, zlostavljanja, konflikata i rastave. Kao posljedica istih, recipročno se javljaju nove negativne emocije. Također se pokazalo da sličan efekt imaju i niska savjesnost (Bentler i Newcomb, 1978., Kelly i Conley, 1987.) i niska ugodnost (Kelley i Conley, 1987). Watson i sur. (2000) izvještavaju o povezanosti savjesnosti i ugodnosti sa zadovoljstvom parova koji „hodaју“, dok ekstraverzija predviđa zadovoljstvo u braku.

Buss (1991) je našao da se žene vjenčane za muževe koji postižu niske rezultate na emocionalnoj stabilnosti, savjesnosti i ugodnosti više opisuju muževe kao odbijajuće, nepouz dane, posesivne, ovisne, ljubomorne, zapostavljajuće, fizički i verbalno zlostavljajuće, nevjerne, neobzirne, nepažljive, s čestim promjenama raspoloženja, konzumente alkohola, emocionalno zakočene i samo-orijentirane. Muškarci su se također žalili s obzirom na ženinu ličnost, ali ne u tolikoj mjeri: one koje postižu niske rezultate na emocionalnoj stabilnosti, ugodnosti i savjesnosti opisivane su kao nevjerne, konzumentice alkohola, emocionalno zakočene, posesivne, ljubomorne, ovisne, samo-orijentirane i seksualno otvorene prema drugim muškarcima. Također se pokazalo da je najbolji prediktor muževog zadovoljstva brakom ženina savjesnost. Naime, žene s niskom savjesnošću imaju veću tendenciju upuštanja u flert s drugim muškarcima i seksualnu nevjeru, a s evolucionističkog gledišta muškarcima je ta činjenica pogubna za brak. Kao najbolji prediktor ženinog zadovoljstva našle su se dvije crte ličnosti kod muževa: ugodnost i emocionalna stabilnost, što se može objasniti činjenicom da muškarci s te dvije crte imaju najmanje vjerojatnosti postati zlostavljači (Sternberg i Hojjat, 1997).

Obradović i sur. (1995) su na uzorku od 770 bračnih parova na području RH dobili da je socijabilnost muža i žene najprediktivnija za bračno zadovoljstvo i stabilnost.

Podudaranje ličnosti bračnih partnera

Dvije su značajne socijalne teorije pri odabiru partnera: teorija komplementarnih potreba (Winch, 1955) prema kojoj ljude privlače oni pojedinci koji posjeduju kvalitete koje ta osoba nema, ali bi željela imati; i mnogo prihvaćenija teorija sličnosti (Byrne, 1971) prema kojoj ljude privlače osobe koje imaju slične kvalitete, preferencije i životne stilove kao i oni sami.

Brojna istraživanja su našla dokaze da postoji tendencija da ljudi odabiru partnere slične po nizu demografskih i fizičkih karakteristika. Također, postoji i tendencija sklapanja brakova među ljudima koji su slični u osobinama ličnosti. Buss je 1983.g. koristeći samoprocjene, procjene supružnika i procjene nezavisnih opažača našao niske korelacije između supružnika u osobinama ličnosti. Pickford, Signori i Rampel su 1966. (prema Lauer i Lauer, 1994) istraživali sretno vjenčane parove, parove s problemima u braku i parove pred razvodom. Našli su da su sretno vjenčani parovi sličniji u osobinama ličnosti nego ostali.

Luo i Klohn (2005) su u svome istraživanju dobili podatak da kod odabira bračnog partnera sličnost u stavovima i vrijednostima imaju puno važniju ulogu od podudaranja njihovih osobina ličnosti (koja je bila manja od slučajne). Također su ustanovili da sličnost njihovih osobina ličnosti ima utjecaj na zadovoljstvo u braku (pogotovo za žene), iako ne toliki kao njihove vlastite osobine ličnosti. Također navode da sličnost ličnosti partnera nije posljedica braka i zajedničkog suživota, niti da njena povezanost sa zadovoljstvom u braku ne prati linearan odnos (već da nakon nekog vremena, niti prevelike razlike, niti prevelike sličnosti, nemaju daljnji utjecaj na zadovoljstvo).

Zanimljiv je nalaz Barelds (2005) koji je u svom istraživanju našao veće zadovoljstvo brakom ukoliko su partneri slični po ekstraverziji, ali i manje bračno zadovoljstvo ako su oni slični po stupnju neuroticizma. Oprečne nalaze dobili su Gattis, Berns, Simons i Christensen (2004) u svom istraživanju na uzorku parova koji traže pomoć. Njihov zaključak bio je da su visok neuroticizam, te niska ugodnost i savjesnost povezani s bračnim nezadovoljstvom, ali i da podudarnost osobina ličnosti nije povezana s bračnim zadovoljstvom.

Postoji još niz istraživanja koja nisu potvrdila očekivanu vezu sličnosti u ličnosti bračnih partnera i njihovog zadovoljstva u braku, ali ti su nekonzistentni rezultati u ovom području posljedica i različitih pristupa istraživanja (počevši od malih selekcioniranih uzoraka, preko različitih mjera ličnosti i bračne kvalitete, te različitih statističkih postupaka primijenjenih u obradi rezultata).

Karney i Bradbury (1995) su na temelju meta-analize 115 radova utvrdili najprediktivnije varijable za bračnu kvalitetu kod muškaraca (pozitivno ponašanje muža i žene, te seksualno zadovoljstvo) i kod žena (pozitivno ponašanje oba partnera i sličnost u osobinama ličnosti). Općeniti nalazi longitudinalnih istraživanja pokazuju da pozitivno vrednovane varijable (obrazovanje, zaposlenje, dobro ponašanje) imaju za posljedicu pozitivne ishode brakova, a negativno vrednovane varijable (neuroticizam, nesretno djetinjstvo, loše ponašanje) dovode do negativnih ishoda braka.

Većina ovih nalaza dobivena je kros-sekcijskim istraživanjima. Moguće je da se do starosti nesretni parovi razvedu ili da ljudi nakon 30-40 godina braka ne mogu reći da su uložili vrijeme u nešto što ih ne usređuje. Mogući je utjecaj kohorte ili faktora vezanih uz starenje na izjave o zadovoljstvu brakom. Longitudinalnim istraživanjima dobiveno je da većina starijih parova svoje brakove smatra sretnima ili jako sretnima i uvjereni su kako su uvijek bili jako sretni unatoč suprotnim nalazima u ranijim opažanjima. Dolazi do neke vrste selektivnog pamćenja dobrih trenutaka (Perlmutter i Hall, 1992).

CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Veliki broj istraživanja usmjeren je prema identifikaciji i eksploraciji širokog spektra sociodemografskih i psihologijskih faktora koji koreliraju sa zadovoljstvom u braku. Cilj ovog istraživanja bio je analizirati bračnu kvalitetu s obzirom na sociodemografske karakteristike i osobine ličnosti bračnih partnera.

U skladu s prethodnim istraživanjima očekujemo niže procjene kvalitete braka kod žena, kao i povezanost drugih sociodemografskih karakteristika supružnika s bračnom usklađenosti.

Zanima nas i kolika je povezanost supružnika u procjeni bračne kvalitete. Očekujemo visoku korelaciju s obzirom na to da se subjektivna procjena svakog partnera ipak odnosi na neke iste i realne događaje i probleme koji čine okosnicu svakog braka. Osim povezanosti u procjenama bračne kvalitete, očekujemo i značajnu podudarnost ličnosti supružnika kao posljedicu selektivnog odabira sebi sličnijih bračnih partnera.

Kao bitan problem ovog istraživanja napomenuli bi i povezanost osobina ličnosti s procjenom bračne kvalitete, pod pretpostavkom da će osobe koje postižu više rezultate na dimenzijama ekstrasverzije, ugodnosti, savjesnosti i emocionalne stabilnosti biti zadovoljniji. Također, sukladno prijašnjim nalazima, očekujemo povezanost osobina ličnosti bračnog partnera s bračnom kvalitetom (tj. osobe vjenčane za emocionalno stabilnije, ekstravertiranije, ugodnije i savjesnije pojedince, biti će zadovoljnije brakom).

I konačno, glavni cilj ovog istraživanja je utvrđivanje povezanosti bračne kvalitete i podudaranja osobina ličnosti, pod pretpostavkom da će partneri koji su sličniji po svojim osobinama ujedno biti i zadovoljniji brakom.

METODA

SUDIONICI ISTRAŽIVANJA I POSTUPAK

U ispitivanju su sudjelovala 64 bračna para, odnosno 128 sudionika. Tijekom istraživanja podijeljeno je 250 frankiranih koverti koje su sadržavale po dvije forme upitnika: jedan koji ispunjava supruga i jedan koji ispunjava suprug. Uputa je jasno glasila da supružnici upitnik trebaju ispunjavati nezavisno jedan od drugoga i da je istraživanje anonimno. Podijeljeno je i 75 upitnika za rastavljene, no zbog malog odaziva (15) njih nismo uzimali u daljnju analizu. Sudionike smo prikupili dijeleći upitnike u OŠ Malešnica, Poliklinici za zaštitu djece grada Zagreba, te tvrtkama T-com i H1. Slab odaziv sudionika (25.6%) možemo opravdati činjenicom da je bilo potrebno da oba supružnika ispune svoju verziju i da nije bilo dodatne motivacije (kao što bi bila povratna informacija o njihovoj usklađenosti ili nagrada).

Raspon dobi sudionika je od 24 do 65 godina (prosjek je 43 godine i 5 mjeseci, s tim da su muškarci u prosjeku stariji od žena za 3 godine i 4 mjeseca). Sudionici su različitog stupnja obrazovanja (nema razlike između muškaraca i žena): 2.3% završena osnovna škola, 41.4% završena srednja škola, 18.8% završena viša škola, 33.6% završena visoka škola i 3.9% magistrirali ili doktorirali. Zaposleno je 83.6% sudionika, dok je 86.7% sudionika izjavilo da je financijski neovisno o svom supružniku. Zanimljivo je da, iako nema razlike među spolovima u zaposlenosti, žene statistički značajno više ocjenjuju da su financijski ovisne o svom mužu ($t=3.52$, $p<0.01$). Muževi i žene se ne razlikuju po religioznosti (51.6% ih je religiozno i redovito prakticira vjeru), niti po teškoćama sa zdravljem (18% ih je kronično bolesno). Statistički značajna razlika ($t=3.28$, $p<0.01$) između njih pokazala se u varijabli prvog seksualnog partnera, gdje je ženama češće prvi seksualni partner bio upravo današnji suprug.

Prosječna duljina braka iznosi 17 godina i 11 mjeseci. Duljina hodanja prije braka u prosijeku je iznosila 3 godine i mjesec dana, a 57.8% parova živjelo je skupa prije braka. Sudjelovalo je 7.8% bračnih parova bez djece, s 1 djetetom 18.8%, s dvoje i troje 65.6%, dok je s četvero i više djece bilo 7.8% parova. Supružnici nisu iste nacionalnosti u 7.8% slučajeva, niti iste vjeroispovijesti u 6.3% slučajeva. Na izborima njih 21.1% glasa za istu stranku, 35.9% za različite stranke, dok ih čak 43% ne zna da li njihovi supružnici glasaju za istu ili različitu stranku kao oni.

MJERNI INSTRUMENTI

U ovom istraživanju odabrani su slijedeći upitnici: IPIP 100 za ispitivanje osobina ličnosti (International Personality Item Pool, Goldberg, 2001) i Upitnik bračne usklađenosti (Marital Adjustment Test-MAT, Locke i Wallace, 1959) za ispitivanje bračne kvalitete. Osim toga, prikupljene su i demografske karakteristike sudionika (dob, spol, obrazovanje, zaposlenost, broj djece, percepcija financijske ovisnosti o supružniku, religioznost, zdravstveno stanje, prvi seksualni partner) i o njihovom braku (trajanje, duljina hodanja prije braka, predbračna kohabitacija, broj djece, te sukladnost nacionalnosti, vjeroispovijesti i glasanja na izborima).

IPIP 100

International Personality Item Pool 100, skalu zasnovanu na Big 5 modelu ličnosti, konstruirao je Goldberg (2001) kako bi bio predstavljen zajednički format čestica za usporedbu individualnih razlika među nacijama. Za svaku od 5 dimenzija ličnosti postoji 20 tvrdnji. Dimenzije ličnosti i tvrdnje koje ih prezentiraju su ekstraverzija (npr. Osjećam se opušteno s ljudima), ugodnost (npr. Zanimam se za dobrobit drugih ljudi), savjesnost (npr. Ostavljam nered u svojoj sobi), neuroticizam (npr. Lako se naljutim) i intelekt (npr. Podižem raspravu na višu razinu). Pouzdanosti (izražene Cronbachovim alpha koeficijentom) pojedinih dimenzija u našem istraživanju su zadovoljavajuće i iznose: za dimenziju ekstraverzije $\alpha=.88$, za dimenziju ugodnosti $\alpha=.85$, za dimenziju savjesnosti $\alpha=.88$, za dimenziju neuroticizma $\alpha=.89$, te za dimenziju intelekta $\alpha=.83$.

UPITNIK BRAČNE USKLAĐENOSTI

Među do sada konstruiranim instrumentima koji su namijenjeni mjerenju kvalitete braka, najčešće korišten je Marital Adjustment Test, koji su konstruirali Locke i Wallace 1959. godine. U odnosu na neke druge instrumente ovaj je upitnik kraći i jednostavniji za primjenu. Sadrži 15 čestica koje se odnose na: procjenu općeg zadovoljstva brakom i partnerom (od vrlo nesretnog do vrlo sretnog braka, te međusobnog povjerenja i zadovoljstva odabirom bračnog partnera), stupnja (ne)slaganja s partnerom oko različitih pitanja (postupanje s obiteljskim novcem, način organiziranja slobodnog vremena, način iskazivanja ljubavi i pažnje, prijatelji, seksualni odnosi, pitanja socijalnih konvencija, životna filozofija, ponašanje prema partnerovoj rodbini), i stila veze (rješavanje nesuglasica, aktivnosti i provođenje slobodnog vremena). Pouzdanost za opće zadovoljstvo iznosi $\alpha=.69$, za (ne)slaganje $\alpha=.71$, dok za stil veze iznosi $\alpha=.10$ i stoga smo te tri čestice izbacili iz daljnje obrade. Cronbachov koeficijent unutarnje konzistencije skale iznosi $\alpha=.74$. Maksimalni mogući rezultat na testu iznosi 128, a raspon rezultata u našoj primjeni kreće se od 11 do 128.

REZULTATI I RASPRAVA

BRAČNA USKLAĐENOST I SOCIODEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

Spol

U tablici 1 prikazani su rezultati dobiveni na upitniku bračne usklađenosti za sve sudionike. Nije nađena statistički značajna razlika između muških i ženskih sudionika ($t=-,64, p>0,05$).

Tablica br.1

Deskripcija rezultata dobivenih primjenom upitnika bračne usklađenosti

	BRAČNA USKLAĐENOST	
	M	SD
ž	94,3	21,83
m	96,56	18,04
svi	95,43	19,97

Napomena: M= aritmetička sredina; SD= standardna devijacija; svi= čitav uzorak, m=muški sudionici, ž=ženski sudionici, N=128, n(m)=64, n(ž)=64

Ovaj rezultat nije u skladu s očekivanjima, kao niti s rezultatima dobivenima u dosadašnjim istraživanjima (Karney i Bradbury, 1995). Očekivali smo manju procjenu bračne usklađenosti i zadovoljstva kod žena, no ovaj se rezultat ujedno može i objasniti i jednakim stupnjem emocionalne stabilnosti i ekstraverzije kod muškaraca i žena u našem uzorku (tablica br. 2). Naime, ekstraverzija i neuroticizam predstavljaju važnu okosnicu u doživljavanju pozitivnih i negativnih emocija pojedinca, zadovoljstva životom općenito, i zadovoljstva brakom – a kako su naši supružnici izjednačeni po tim dimenzijama ličnosti, logičan je i dobiveni rezultat. U prilog ovim, idu i rezultati dobiveni u Diplomskim radovima Maje Feil (2002), Tihane Vrhovski (2004) i Radmile Basta-Frljić (2002) gdje nisu nađene spolne razlike na skalama Snyderovog upitnika bračnog zadovoljstva. Obradović i Čudina- Obradović (2000) rezimiraju da su stabilniji brakovi u kojima je žena patrijarhalno odgojena i ima tradicionalnu spolnu ideologiju vrijednosti. Moguće je da se na našem uzorku zbog tradicionalnog odgoja žene ne opterećuju svojim većim ulaganjima u očuvanje braka (preuzimanje kućanskih obaveza, izbjegavanje sukoba) od muževa, i da posljedično, nisu nezadovoljnije brakom.

Tablica br.2
 Deskripcija rezultata dobivenih primjenom upitnika ličnosti IPIP100
 Osobine ličnosti

	EKSTRAVERZIJA		UGODNOST		SAVJESNOST		NEUROTICIZAM		INTELEKT	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
svi	69,3	10,21	75,7	9,09	76,82	10,44	64,7	11,64	70,25	9,12
ž	69,78	10,61	78,36	8,34	79,5	8,32	63,72	11,67	69,72	8,75
m	68,83	9,85	73,05	9,09	74,14	11,65	65,67	11,61	70,78	9,51
t	0,57		3,45**		2,99**		-0,95		-0,66	

Napomena : M= aritmetička sredina; SD= standardna devijacija; t= vrijednost t-testa; svi=čitav uzorak;

m=muški; ž=ženski; N=128; n(ž)=64; n(m)=64; **p<,01

Kolmogorov-Smirnov test pokazuje da rezultati svih dimenzija ličnosti ne odstupaju od normalne distribucije. Pronađene su statističke razlike između muških i ženskih sudionika istraživanja na dimenzijama ugodnosti i savjesnosti, dok veću izraženost neuroticizma i ekstreverzije kod žena, te otvorenosti kod muškaraca (koju su u svom međukulturalnom istraživanju dobili Srivastava i Gosling, 2003) nismo potvrdili. Otpad ispitanika bi eventualno mogao biti odgovoran za ovakve rezultate (npr. moguće je da su neurotičnije žene odbile sudjelovanje u istraživanju).

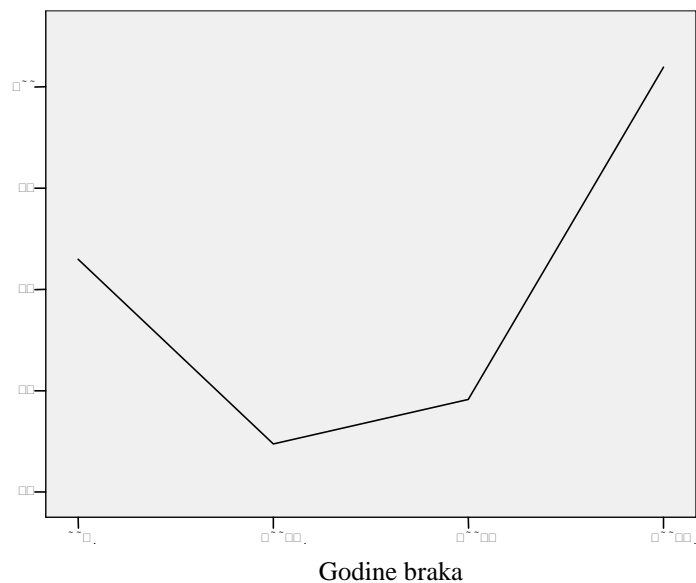
Faze razvoja braka

Vezu bračne usklađenosti i faza razvoja braka ispitali smo tako da smo brakove prema trajanju podijelili u četiri skupine (0-9g., 10-19g., 20-29g. i 30-39g.), koje su podjednake po broju sudionika. Analiza varijance nije se pokazala značajnom ($F=0,78$, $p>0,05$), dok se na grafu br.1 može potvrditi postojanje U krivulje, ali ne s dovoljno velikim razlikama u bračnoj usklađenosti da bi one bile statistički značajne (možda bi one bile i značajne da smo imali veći uzorak). Bračna usklađenost ima tendenciju padanja prvih dvadeset godina braka, da bi se nakon toga počela oporavljati i ponovno povećavati. Moramo napomenuti da je trajanje braka u velikoj korelaciji s dobi supružnika ($r=.94$, $p<0,01$), a dosadašnji nalazi pokazuju da su i stabilnost braka i zadovoljstvo brakom veći što su ispitanici stariji, te što su duže u braku. Dob ispitanika i trajanje braka međusobno su povezani, pa zaključke treba donositi s oprezom.

Graf br.1

Povezanost trajanja braka i prosječne bračne usklađenosti

Prosječna bračna usklađenost

Sociodemografske karakteristike

Financijska ovisnost o supružniku je negativno povezana s procjenom bračne usklađenosti ($r=-0,27$; $p<0,01$). Taj podatak može ukazivati na to da pojedinci koji su financijski ovisni o supružniku procjenjuju svoj brak manje usklađenim iz razloga što nisu u mogućnosti razvrgnuti brak i početi samostalno živjeti nezavisno od partnera.

Veći broj djece negativno je povezan s procjenom bračne usklađenosti ($r=-,19$; $p<0,05$). Slične rezultate je dobila i Vrhovski (2004.) u čijem istraživanju su kvalitetnijima procijenjeni brakovi osoba koje nemaju djece. Ovakvi rezultati mogu biti posljedica slabije interakcije supružnika s većim brojem djece, te njihovog većeg angažmana oko odgoja, a manjeg oko poboljšanja međusobnih odnosa.

Duljina „hodanja“ prije braka pokazala je pozitivnu povezanost s procjenom bračne usklađenosti kod oba bračna partnera ($r=0,19$; $p<0,05$). Taj rezultat ukazuje da supružnici doživljavaju brak usklađenijim ako su prije njega dulje hodali – uspjeli su se dovoljno dobro upoznati i znali su što, i tko ih čeka u braku. Predbračna kohabitacija nije se pokazala povezanom s bračnom usklađenosti ($r=-0,11$; $p>0,05$), tako da se može potvrditi njen irelevantan efekt iz prethodnih istraživanja. Također, niti druge istraživane varijable (obrazovanje, zaposlenost, zdravstvene teškoće, religioznost, supružnik prvi seksualni partner, isto glasanje na izborima) nisu pokazale povezanost s procjenom bračne usklađenosti.

Najveću povezanost s bračnom usklađenosti pokazuje ista vjeroispovijest supružnika ($r=0,38$; $p<0,01$). Naime, supružnici različite vjeroispovijesti značajno su manje zadovoljni svojim brakom. Ovi rezultati ukazuju na to da i kod rimokatolika (kojima se deklarira većina populacije RH) vjerska homogenost utječe na bračnu usklađenost i zadovoljstvo u braku, što je suprotno podacima Lauera i Lauera (1994). Ovu razliku možemo protumačiti kao rezultat velike vjerske i nacionalne homogenosti stanovništva u Republici Hrvatskoj, i kao posljedicu oružanih sukoba iz nedavne regijske povijesti. U skladu s tom tezom je i dobivena povezanost procjene bračne usklađenosti i homogenosti supružnika po nacionalnosti ($r=0,25$; $p<0,01$). Supružnici različitih nacionalnosti procjenjuju svoj brak manje usklađenim od onih iste nacionalnosti. Ove dvije povezanosti podupiru stigmatu „miješanog braka“ i svih negativnih posljedica koje ona nosi. Lako je moguće da je ne samo stanovništvo Republike Hrvatske, već i bivše Jugoslavije, pod velikim utjecajem nedavnih povijesnih zbivanja koja posredno djeluju i na kvalitetu interpersonalnih i bračnih odnosa heterogenih parova.

Povezanost procjena bračnih partnera o bračnoj usklađenosti iznosi $r=0,62$ ($p<0,01$), što pokazuje visoko slaganje muževa i žena u procjeni njihovog zadovoljstva. Ovakav rezultat je u skladu s postavljenom hipotezom – iako se na brak može gledati dvostrano (kako ga muž doživljava i kako ga žena doživljava), postoji velika suglasnost u tim procjenama. Ovi rezultati ukazuju i na to da partneri mogu relativno usklađeno procijeniti kvalitetu njihovih odnosa. Bračni konflikti i nesuglasice oko različitih domena obiteljskog života predstavljaju okosnicu svakog braka, i dobivena povezanost u procjenama bračne usklađenosti nam govori kako kod oba partnera neupitno postoji sukladnost u percepciji istih. Ukoliko postoje problemi u braku, obje strane su ih svjesne.

BRAČNA USKLAĐENOST I OSOBINE LIČNOSTI BRAČNIH PARTNERA

U skladu s očekivanjima, korelacijska analiza (tablice br. 3 i 4) pokazala je najznačajniju negativnu povezanost neuroticizma s procjenom bračne usklađenosti i kod muškaraca ($r=-0,28$; $p<0,05$) i kod žena ($r=-0,25$; $p<0,05$). Emocionalno stabilniji procjenjuju svoj brak usklađenijim. Ovi rezultati su u skladu s postavljenom hipotezom i s dosadašnjim istraživanjima koja ukazuju na najveću povezanost emocionalne stabilnosti s kvalitetom braka, i općenito, sa zadovoljstvom u životu. Neuroticizam djeluje destruktivno na sve interpersonalne odnose (i na brak) jer potiče ljutnju, frustraciju, anksioznost, a samim time i veće nezadovoljstvo i češće konflikte - što može rezultirati zlostavljanjem ili rastavom (Karney i Bradbury, 1995).

Tablica br.3

Vrijednost koeficijenta korelacije između partnerovih procjena bračne usklađenosti i osobina ličnosti žena

	EKSTRAVERZIJA	UGODNOST	SAVJESNOST	NEUROTICIZAM	INTELEKT
Ženina uskl.	,20	,00	,16	-,25*	-,04
Muževa uskl.	,19	,15	,16	-,12	,11

Napomena: Ženina uskl.= procjena bračne usklađenosti žena; Muževa uskl.= procjena bračne usklađenosti muševa s obzirom na dimenzije ličnosti njihovih žena; N=128; N♀,♂=64; * $p<0,05$;

Tablica br.4

Vrijednosti koeficijenta korelacije između partnerovih procjena bračne usklađenosti i osobina ličnosti muševa

	EKSTRAVERZIJA	UGODNOST	SAVJESNOST	NEUROTICIZAM	INTELEKT
Muževa uskl.	-,01	,34*	,37**	-,28*	-,10
Ženina uskl.	-,10	,23	,14	-,24	-,09

Napomena: Muževa uskl.= procjena bračne usklađenosti muševa; Ženina uskl.= procjena bračne usklađenosti žena s obzirom na dimenzije ličnosti njihovih muševa; N=128; N♀,♂=64; * $p<0,05$; ** $p<0,01$;

Rezultati na intelektu nisu pokazali povezanost s bračnom usklađenošću niti kod muševa niti kod žena. Ovakve rezultate možemo obrazložiti činjenicom da konvencionalnost, kao oprečan pojam intelektu, po svojoj prirodi ne bi trebala nepovoljno djelovati na bračnu usklađenost, već osigurati stabilnost bračnih uloga svakog partnera.

Ekstraverzija, suprotno našoj hipotezi, također nije povezana s procjenom bračne usklađenosti. Mnoga istraživanja (Obradović i Čudina-Obradović, 1995., Walson, 2000.) stavljaju ekstraverziju kao najprediktivniju osobinu ličnosti za kvalitetan brak. Svoje rezultate obrazlažu činjenicom da druženje utječe na kohezivnost braka, a samim time i na konflikte i zadovoljstvo u braku. Međutim, ekstraverzija kao sklonost doživljavanju pozitivnih emocija ima veći efekt u širem društvenom okruženju nego u svakodnevnoj bračnoj interakciji muža i žene. Moguće je da osobe koje više uživaju u širem okruženju ne prenose svoje zadovoljstvo socijalnim interakcijama i na brak, u kojem je najbitnija međusobna kvaliteta odnosa jedan na jedan.

Ugodnost ($r=0,34$; $p<0,05$) i savjesnost ($r=0,37$; $p<0,01$) su statistički značajno povezane samo s procjenama bračne kvalitete kod muževa, i to na očekivani način - ugodniji i savjesniji muškarci procjenjuju svoj brak usklađenijim. Gattis (2004) je u svom istraživanju dobio identične nalaze - visoka ugodnost, savjesnost i emocionalna stabilnost povezane su s bračnim zadovoljstvom, dok je povezanost ekstraverzije i intelekta neznčajna. Ovaj nalaz je interesantan iz perspektive spolnih razlika - topli i pouzdani muševi doživljavaju svoj brak kvalitetnijim (kao što je bilo očekivano), dok isto za žene ne vrijedi. S obzirom da su u našem istraživanju žene u prosjeku postizale više rezultate upravo na dimenzijama ugodnosti i savjesnosti, lako je moguće da značajnu ulogu za zadovoljstvo brakom ima upravo da muševi također postižu visoke rezultate na tim skalama.

Kako bi to provjerili, za svaku dimenziju ličnosti formirali smo dvije grupe sudionika - one kod kojih žena postiže više rezultate na toj dimenziji i one kod kojih više rezultate postiže muž (ukoliko su postizali identične rezultate, izbacili smo ih iz daljnje statističke obrade). Zatim smo te grupe usporedili prema uprosječnoj bračnoj usklađenosti muževa i žena (koja bi u istraživanju trebala predstavljati bračnu kvalitetu, a prije je nismo koristili zbog specifičnih demografskih karakteristika žena i muževa). Rezultati pokazuju da partneri imaju kvalitetniji brak ukoliko žene postižu više rezultate od svojih muževa na dimenziji ekstraverzije ($F=4,65$; $p<0,05$) i ukoliko muševi postižu više rezultate od svojih žena na dimenziji savjesnosti ($F=8,30$; $p<0,01$). Iako parovi u kojima muž postiže više rezultate od žene na dimenzijama ugodnosti i emocionalne stabilnosti procjenjuju svoj brak kvalitetnijim, razlike nisu dovoljno velike da bi bile statistički značajne.

Zanimljivo je da niti jedna osobina ličnosti nije statistički značajno povezana s partnerovim zadovoljstvom u braku, pa tako niti oni vjenčani za neurotičnije pojedince (koji iskazuju svoju tjeskobu, nervozu i depresivnost) ne procjenjuju svoj brak manje usklađen. Prema našim rezultatima, za zadovoljstvo u braku puno su značajnije vlastite osobine ličnosti od partnerovih. Iako ovi podaci nisu potvrdili Bussove (1991) rezultate istraživanja u kojem je našao povezanost osobina ličnosti supružnika sa zadovoljstvom u braku, mi ih možemo opravdati činjenicom da karakteristike ličnosti utječu posredno na zadovoljstvo interpersonalnih veza pojedinca. Samim time, zadovoljstvo osobe primarno je određeno njegovim osobinama ličnosti. Slične rezultate je dobio i Walson i sur. (2000), koji zaključuje da je bračno zadovoljstvo primarno funkcija vlastitih osobina ličnosti, te da skoro i nema veze s osobinama ličnosti supružnika.

Sličnost osobina ličnosti supružnika

Odgovor na to da li su supružnici slični prema nekim dimenzijama ličnosti dala nam je korelacijska analiza prikazana u tablici br. 5. Kao što se može vidjeti, muževi i žene niti u jednoj osobini ličnosti nisu pokazali sukladnost u zajedničkom variranju, odnosno mogli bi smo reći da su njihove ličnosti različite u svakom pogledu. Ovaj nalaz potvrđuje dosadašnja istraživanja prema kojima u budućim bračnim partnerima ljudi traže sličnost u stavovima i vrijednostima, a ne osobinama ličnosti (Luo i Klohnen, 2005). Također, ovi rezultati upućuju na to da se ličnosti bračnih partnera s vremenom ne sinkroniziraju, već ostaju stabilne i neovisne. Iste nalaze je potvrdio u svom longitudinalnom istraživanju Caspi i sur. (1992) u kojem je dobio da sličnost bračnih partnera u ličnosti i nakon 20 godina braka ostaje ista.

Tablica br.5

Vrijednosti koeficijenta korelacije između osobina ličnosti bračnih partnera

	Bračni partneri
EKSTRAVERZIJA	,04
UGODNOST	,13
SAVJESNOST	,11
EMOC. STABILNOST	,06
INTELEKT	,09

Napomena N=128; N_♀,N_♂=64;

Da li je ipak potrebno tražiti sebi sličnije partnere, otkriti će nam analiza koja slijedi.

Podudaranje ličnosti bračnih partnera i kvaliteta braka

Pri ispitivanju podudaranja ličnosti bračnih partnera, istražili smo dva segmenta njihove sličnosti: za svaku dimenziju pojedinačno (u kojoj manja razlika u rezultatima na npr. ekstraverziji predstavlja veću sličnost partnera) i ukupno podudaranje ličnosti (u kojoj manji zbroj svih razlika na pojedinim dimenzijama predstavlja veću sličnost). Kao mjeru bračne kvalitete uprosječili smo procjene supružnika u njihovim procjenama bračne usklađenosti.

Iako smo očekivali da će veće podudaranje na svim dimenzijama ličnosti imati za rezultat i veću bračnu kvalitetu, svoje pretpostavke nismo u potpunosti potvrdili.

Tablica br.6

Vrijednosti koeficijenta korelacije između razlika u osobinama ličnosti i bračne kvalitete

	Ekstraverzija	Ugodnost	Savjesnost	Emocionalna stabilnost	Intelekt
r	-,05	-,20*	-,15	-,22*	-,03

Napomena N=128; N_♀,_♂=64; *p<0,05;

Potvrđene su statistički značajne, ali niske povezanosti sličnosti bračnih partnera na dimenzijama ugodnosti ($r=0,20$; $p<0,05$) i emocionalne stabilnosti ($r=0,22$; $p<0,05$) s bračnom kvalitetom. U skladu s tim možemo zaključiti da se bračni parovi bolje slažu ukoliko su na istim razinama ugodnosti (npr. muž i žena koji su oboje hladni i neprijateljski nastrojeni se više slažu od para u kojem je jedan od njih topao, kooperativan i povjerljiv, a nailazi na hladan zid kod drugog partnera).

Slično je i s emocionalnom stabilnosti – čak i dva depresivna i nervozna pojedinca bolje se slažu od onih u kojem je jedan od njih miran i staložen. Ovi nalazi su u suprotnosti s Bareldsovim (2005), koji je našao manje zadovoljstvo brakom kada su supružnici slični po stupnju neuroticizma. No, većina istraživanja (Luo i Klohnen, 2005) potvrđuje ovakve rezultate u kojima je sličnost na dimenziji neuroticizma pozitivno povezana s bračnim zadovoljstvom.

Neočekivani podatak je da se na dimenziji ekstravertiranosti nije potvrdio isti princip. Rezultati su pokazali istu bračnu usklađenost i kod parova koji se razlikuju po svom stupnju ekstravertiranosti/introvertiranosti, i kod onih koji se ne razlikuju prema njemu. Ovi rezultati mogu upućivati i na utjecaj spolnih razlika na zadovoljstvo brakom kod dimenzije ekstravertiranosti. Naime, Bentler i Newcomb (1978) smatraju da je veće nezadovoljstvo u braku samo ako žena postiže visoke rezultate na ekstraverziji, a muž niske. Tradicionalno gledajući, muškarci su češće odlazili na druženja, dok se od žena očekivalo da ostanu kod

kuće i brinu za obitelj. Općenito gledajući, našli su da je za bračno zadovoljstvo važno da su muševci ekstravertiraniji od žena. Prethodne analize naših rezultata ukazuju na upravo suprotnu tezu- ukoliko žena postiže više rezultate od svog muža na dimenziji ekstraverzije, brak je kvalitetniji. Ovi rezultati mogu upućivati da veća sklonost doživljavanju pozitivnih emocija kod žena igra važnu ulogu za bračnu kvalitetu oba partnera.

Slični rezultati su se ponovili kod savjesnosti – umjesto očekivane veze sličnosti u pouzdanosti i odgovornosti bračnih partnera koja predviđa veće bračno slaganje, pokazalo se da je ta sličnost savjesnosti nepovezana s njihovim bračnim zadovoljstvom. Moguće je da nesavjesnim ljudima u braku i odgovaraju savjesni partneri u koje će se moći pouzdati i koji će dovesti u red i organizirati njihove živote. Upravo prethodne analize pokazuju važnost da muž postiže više rezultate na toj dimenziji jer je tada brak kvalitetniji.

Podudaranje ličnosti supružnika na dimenziji otvorenosti također nije pokazalo povezanost s procjenom bračne kvalitete. S obzirom da niti rezultati supružnika na toj dimenziji nisu povezani s procjenom bračne usklađenosti, možemo potvrditi njenu irelevantnost. Rezultati idu u prilog tezi da dimenzija intelekta zaista nije povezana s procjenama zadovoljstva u braku, kao niti procjeni zadovoljstva životom općenito.

Slične rezultate dobili su Nemeček i Olson (1999.) na svom uzorku od 99 parova, gdje se pokazalo da je sličnost na dimenzijama savjesnosti, ugodnosti i neuroticizma povezana s bračnom usklađenosti.

Ukupno podudaranje ličnosti smo kvantificirali kao zbroj razlika na svim dimenzijama ličnosti jednog bračnog para (manja razlika predstavlja veću sličnost). Kada smo je takovu korelirali s bračnom kvalitetom (uprosječenom bračnom usklađenosti), dobili smo očekivanu povezanost ($r=-0,28$; $p<0,05$). Ovaj koeficijent korelacije ide u prilog dosadašnjim istraživanjima (Guant, 2006., Luo i Klohnen, 2005.) koja su pokazala da je za bračnu usklađenost važno i cjelovito podudaranje ličnosti, a ne samo sličnost u pojedinim osobinama. Zanimljiv je podatak da je kod muševa procjena bračne usklađenosti povezanija s ukupnim podudaranjem ličnosti ($r=-0,34$; $p<0,01$), nego kod žena ($r=-0,18$; $p>0,05$). Iz tih veza, mogli bi zaključiti da je upravo muškarac barometar braka, i da upravo njega više pogađaju razlike u osobinama ličnosti.

METODOLOŠKI PROBLEMI I PRAKTIČNE IMPLIKACIJE

Bračna kvaliteta nema univerzalno značenje za sve autore i postoji tendencija da se bračnu kvalitetu mjeri na različite načine: kao zadovoljstvo, kao prilagodbu u različitim domenama bračnog života i kao usklađenost (te mjere se dobivaju i samoprocjenama i opažanjem bračne interakcije nezavisnih promatrača). Upitnik bračne usklađenosti (Locke i Wallace, 1959) odabran je upravo zbog svoje mogućnosti da jednostavno i brzo mjeri zadovoljstvo i prilagodbu bračnih partnera u različitim domenama bračnog života. No, jedan dio upitnika koji mjeri stil veze zbog svoje niske pouzdanosti i sadržajne valjanosti izbacili smo iz daljnje analize, što je moglo utjecati na daljnje rezultate u istraživanju.

Također je važno napomenuti da su mjere bračne usklađenosti prikupljene kao subjektivne procjene sudionika, i da je moguće da su se oni željeli pokazati boljima i zadovoljnijima nego što to u stvarnosti jesu. Moguće je da nisu poštivali upute i da su zajedno sa svojim partnerom rješavali upitnike, ili da su samo oni koji su zadovoljniji brakom vratili ispunjene upitnike.

Općenito, možemo reći da smo bili limitirani uzorkom koji je relativno mali i upitne reprezentativnosti (gradska populacija). Iako smo u našem istraživanju potvrdili (ili djelomično potvrdili) naše početne hipoteze koje su u skladu s prethodnim istraživanjima, prilikom generaliziranja zaključaka nužan je oprez. Npr. činjenica je da su naši ispitanici očigledno savjesniji i/ili ugodniji (ispunili su upitnike i poslali ih neznancu) od onih koji su uzeli upitnike, ali ih nisu poslali – dakle već u startu imamo selekcionirani uzorak. Kao što je već napomenuto, očekivana veća emocionalna stabilnost muškaraca nije dobivena, što može upućivati na određene karakteristike otpada ispitanika. Također, rastavljeni, koji su trebali ispuniti samo jednu formu upitnika, su u prosjeku imali veći otpad od bračnih parova – to bi moglo značiti da su manje savjesni u realnim situacijama ili da su im upitnici potaknuli teme o kojima oni ne žele pričati. Važno je naglasiti da smo mi istraživali odnose unutar brakova koji su opstali, i da možda nismo zahvatili varijable koje utječu na prekid braka (kao što npr. premlada dob utječe na učestaliju rastavu braka, ali kod onih parova koji su opstali ona više ne igra važnu ulogu za njihovo zadovoljstvo). Prilikom izrade nacrtu istraživanja plan nam je bio ispitati i kakve su razlike u ličnosti između rastavljenih i vjenčanih osoba, ali za takve analize potreban nam je znatno veći broj sudionika od 15.

Iako smo povezali niz varijabli po kojima se ljudi u braku razlikuju, neke koje također utječu na zadovoljstvo u braku i koje bi bilo dobro istražiti, nismo uvrstili u naše istraživanje.

To su: interesi, stavovi o bračnim ulogama, privrženost, inteligencija, atraktivnost, predbračna trudnoća, stresovi, izbivanje supružnika, bračno okruženje, alternativna privlačenja i preljub, zlostavljanje, ovisnosti bračnih partera, komunikacija i rješavanje problema. Bilo bi dobro zaokružiti cijelo poglavlje uvrštavajući i te varijable u istraživanje većih razmjera na području Republike Hrvatske.

U našem istraživanju kao mjeru osobina ličnosti koristili smo upitnik IPIP, za kojeg ne postoje norme na našoj populaciji, te ne daje uvid u pojedine facete osobina ličnosti koje bi eventualno poboljšale razumijevanje odnosa između bračne kvalitete i ličnosti. Svakako bi bilo dobro da su upitnici bili opširniji, jer bi time pokrili veći raspon utjecaja različitih varijabli, ali zbog financijske limitiranosti i nedovoljne motivacije sudionika to si nismo mogli priuštiti. Također, bilo bi zanimljivo ispitati procjene supružnika o partnerovim osobinama ličnosti i njihovom slaganju s idealnim poželjnim osobinama koje oni traže u svom partneru.

Bitno je naglasiti da se kod interpretacije sličnosti ličnosti govori u terminima razlika, a ne apsolutnih vrijednosti na tim dimenzijama, tako da nam ti rezultati ne govore ništa o položaju nečijih rezultata npr. na ekstraverziji (da li se on nalazi nisko, srednje ili visoko), već samo o razlici na toj dimenziji s njihovim partnerom. Slično je i s ukupnom usklađenosti ličnosti koja ne predstavlja ukupan zbroj na pojedinim dimenzijama ličnosti (tj. zbroj krušaka i jabuka), već zbroj svih razlika na pojedinim dimenzijama. Opravdano je govoriti u terminima razlika u pojedinim dimenzijama ličnosti na temelju kojih smo mi i zaključivali o ukupnoj razlici kod jednog para, a ne o njihovim položajima na pojedinim skalama. Ipak, moramo naglasiti neka ograničenja kod takvog zaključivanja: razlike se ne moraju distribuirati normalno (kao što je kod nas slučaj s razlikama na dimenzijama ugodnosti i savjesnosti) i pouzdanost razlika je vjerojatno manja od pouzdanosti pojedinačnih rezultata.

U budućim istraživanjima bilo bi poželjno koristiti standardizirane upitnike na većem uzorku kako bi zaključke iz ovog diplomskog rada mogli u potpunosti oblikovati i generalizirati na našu populaciju. Rezultati dobiveni u ovom istraživanju svakako mogu biti korisna informacija, kako za terapijski rad s bračnim parovima koji su u krizi, tako i za buduća istraživanja. Pokazali smo da na uzorku u kojemu nema očekivane razlike između žena i muževa na dimenziji neuroticizma, nema očekivane razlike niti u procjeni bračne kvalitete – i time pridonijeli razumijevanju emocionalne stabilnosti kao okosnice doživljavanja bračnog zadovoljstva.

ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je pridonijeti razumijevanju povezanosti ličnosti i sociodemografskih karakteristika s bračnom kvalitetom. Suprotno očekivanjima, žene nisu procjenjivale svoj brak manje usklađenim od muževa. Ovom nalazu ide u prilog činjenica da one nisu postizale niže rezultate na skali emocionalne stabilnosti, koja znatno utječe na subjektivnu dobrobit i zadovoljstvo pojedinim domenama života. Od prikupljenih sociodemografskih karakteristika jedino je duljina hodanja pokazala pozitivnu povezanost s procjenom bračne usklađenosti. Negativnu povezanost s procjenom bračne usklađenosti, uz veći broj djece i financijsku ovisnost o supružniku, pokazala je vjerska i nacionalna heterogenost, što upravo može biti posljedica šireg socijalnog okruženja i nedavnih povijesnih zbivanja.

Emocionalna stabilnost ima najznačajniji povezanost s procjenom bračne kvalitete, u smislu da stabilniji muševi i žene procjenjuju svoj brak usklađenijim. Muševi koji su ugodniji i savjesniji također su i zadovoljniji brakom. Zanimljiv je rezultat našeg istraživanja da partnerove osobine ličnosti nisu povezane s procjenom bračne usklađenosti, odnosno potvrđena je teza da su za zadovoljstvo bitnije vlastite osobine ličnosti od okolnosti (kao što bi bila ličnost osobe s kojom smo u braku).

Povezanost procjena bračne usklađenosti svih muževa i žena je visoka i iznosi $r=0,62$ ($p<0,01$), dok se za njihove ličnosti ne može reći isto – partneri u prosjeku nisu slični niti po jednoj dimenziji. Kvaliteta braka veća je kod parova koji su sličniji na dimenzijama ugodnosti i emocionalne stabilnosti, te ukoliko žena postiže više rezultate od svog supruga na dimenziji ekstraverzije, a muž više rezultate od svoje žene na dimenziji savjesnosti. Dimenzija intelekta nije se pokazala povezanom s procjenama bračne kvalitete, dok su sveukupne razlike u ličnosti negativno povezane s bračnom kvalitetom ($r=-0,28$; $p<0,05$).

Moramo naglasiti da je većina koeficijenata korelacije u našem istraživanju niska do umjerena, a ta činjenica ukazuje na složenost braka kao institucije i utjecaj mnogih faktora na zadovoljstvo u istome. Nema jedinstvene i jednostavne čarobne formule prema kojoj bi univerzalno mogli procijeniti da li je neki brak uspješan, i da li su oba partnera u njemu sretna i zadovoljna.

LITERATURA

- Basta-Frljić, R. (2002). *Neki aspekti zadovoljstva brakom i sociodemografske karakteristike supružnika*. Neobjavljen diplomski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
- Barelds, D.P.H. (2005). Self and partner personality in intimate relationships. *European Journal of Personality*, vol. 19, 501-518.
- Bentler, P.M i Newcomb, N.D. (1978). Longitudinal study of marital success and failure. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, vol. 46, 1053-1070.
- Bratko, D (1997). *Genetski i okolinski doprinos individualnim razlikama u ličnosti: longitudinalno istraživanje blizanaca*. Doktorski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
- Bratko, D. i Sabol, J. (2005). Osobine ličnosti i osnovne psihološke potrebe kao prediktori zadovoljstva životom. // *Društvena istraživanja*. 4-5 (2006) ; 693-713
- Buss, D.M. (1983). Marital assortment for personality dispositions: Assessment with three different data sources. *Behavioral Science*. Vol. 14, 111-123.
- Buss, D.M. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioral and Brain Sciences*, vol. 12, 1-49.
- Buss, D.M. (1991). Conflict in married couples: Personality predictors of anger and upset. *Journal of Personality*, vol. 59, 663-688.
- Byrne, D. (1971). *The Attraction Paradigm*, New York : Academic Press.
- Caspi, A., Herbener, E.S., Ozer, D.J. (1992). Shared experiences and the similarity of personalities: a longitudinal study of married couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 62(2), 281-291.
- Costa, P.T. i McCrae R.R. (1980). Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: Happy and unhappy people. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 38, 668-678.
- Donnellan, M.B. (2005). Personality, Family History, and Competence in Early Adult Romantic Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 3, 562-576.
- Eddington, N. I Shuman, R. (2004). *Subjective well being*. Austin: Continuing Psychology Education.
- Feil, M. (2002). *Zadovoljstvo brakom, dužina braka i spolne razlike*. Neobjavljen diplomski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
- Five Factor model. <http://www.personalityresearch.org/bigfive.html>.

- Fulgosi, A. (1990). *Psihologija ličnosti; teorije i istraživanja*, Zagreb: Školska knjiga
- Gattis, K. S., Berns, S., Simpson, L.E. i Christensen, A. (2004). Birds of a feather or strange birds? Ties among personality dimensions, similarity, and marital quality. *Journal of family Psychology*, vol. 18, 564-574.
- Glenn, N.D. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family*, vol.52, 818-831.
- Glenn, N.D. i Weaver, C.N. (1981). The contribution of marital happiness to global happiness. *Journal of Marriage and the Family*, vol. 43, 161-168.
- Goldberg, L.R. (1999). International Personality Item Pool . [http:// ipip.ori.org/ipip](http://ipip.ori.org/ipip)
- Guant, R. (2006). Couple similarity and marital satisfaction: are similar spouses happier? *Journal of Personalčity*, vol. 74, 1401-1420.
- Haith, M.M, Miller, S.A i Vasta, R. (1998). *Dječija psihologija: Moderna znanost*. Jastrebarsko: Naknada Slap.
- Huston, T.L., Belsky, J. I Lang, M. (1986). Sex typing and division of labor as determinates of marital change accross the transition of parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 50, 517-522.
- Kalmijn, M. (1991). Shifting boundaries: Trends in religious and educational homogamy. *American Sociological Review*, vol. 56, 786-800.
- Karney, B.R. i Bradbury, T.N (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method and research. *Psychological Bulletin*, vol. 118, 3-34.
- Kelly, E.L. i Conley, J.J. (1987). Personality and Compability: A prospective analysis of marital stability and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 52, 27-40.
- King, L.A i Napa, C.K., (1998). What Makes a Life Good? *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 75, 156-165.
- Lauer, R.H. i Lauer, J.C. (1994). Separation and divorce. *Marriage and Family: The quest for intimacy*. Winsconsin, Iowa: Browni Benchmark.
- Luo. S. i Klohnen, E.C. (2005). Assortative Mating and Marital Quality in Newlyweds: A Couple Centered Approach, *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 88, 304-326.
- Mare, R. (1991). Five decades of educiational Assortative Mating. *American Sociological Review*, vol. 56, 15-32.
- Mc Hale, S.M. i Huston, T.L. (1985). The effects of transition to parenthood on the marriage relationship: A longitudinal study. *Journal of Family Issues*, vol. 6, 409-434.

- Nemechek, S. i Olson, K.R (1999). Five factor personality similarity and marital adjustment. *Social Behavior and Personality*, vol. 27, 309-311.
- Obradović, J i Čudina-Obradović, M (1998). Bračna kvaliteta: poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja*, 7, (4-5), 659-682.
- Obradović, J i Čudina-Obradović, M (2000). Correlates of subjective global marital satisfaction in women. *Društvena istraživanja*, 9, (1), 41-65.
- Obradović, J. i sur. (1995). Djelovanje predbračnih osobina bračnih partnera na zadovoljstvo u braku i stabilnost braka. *Revija za sociologiju*, vol. 25, 151-162.
- Ozer, D. i Benet-Martinez, V. (2006). Personality and the prediction of consequential outcomes. *Annual Review of Psychology*, vol. 57, 401-421.
- Pennington, D.C. (1997). *Osnove socijalne psihologije*. Naknada Slap, Jastrebarsko.
- Perlmutter, M. i Hall, E. (1992). *Adult development and aging*, Wiley & Soninc. , New York
- Petz, B. (1997). *Osnove statističke metode za nematematičare*. Naknada Slap, Jastrebarsko
- Robins, R.W., Caspi, A. i Moffitt, T.E: (2002). It's not just who you're with, it's who you are: Personality and relationship experiences across multiple relationships. *Journal of Personality*, vol. 70, 925-964.
- Ryan, R.M. I Deci, E.L. (2001). On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well being. *Annual Review of Psychology* 2001, vol. 52, 141-166.
- Schaie, W.K. i Willis, S.L (2001). Psihologija odrasle dobi i starenja. Naknada Slap, Jastrebarsko.
- Schmitt, D.P (2002). Personality, attachment and sexuality related to dating relationship outcomes: contrasting three perspectives on personal attribute interaction. *British Journal of Social Psychology*, 41, 589-610.
- Schimmack, U., Oishi, S. Furr, R.M. i Funder, D.C. (2004). Personality and Life Satisfaction: A Facet –Level Analysis. *Personality and Psychology Bulletin*, vol.30, 1062-1075.
- Snyder, D.K. (1979). Multidimensional assessment of marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 813-822
- Spanier, G.B. (1979). Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, vol. 38, 15-28.
- Srivastava, S., Gosling, S.D., John, O.P, Potter, J. (2003). Development of Personality in Early and Middle Adulthood: Set Like Plaster or Persistent Change? *Journal of Personality and Social Psychology*, vol.84, 1041-1053.
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske (2006). Državni zavod za statistiku RH.

- Sternberg, R.J. i Hojjat, M. (1997). *Satisfaction in close relationships*. The Guilford Press. New York.
- Terman, L.M. (1938). *Psychological factors in Marital Happiness*. Mc Graw-Hill.
- Tucker, M.W. i O'Grady, K.E. (1991). Effects of physical attractiveness, intelligence, age at marriage and cohabitation on the perception of marital satisfaction. *Journal of Social Psychology*, vol. 131, 253-270.
- Valliant, C. I Valliant, G. (1993). Is the U-curve of marital satisfaction an illusion? A 40-year study of marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, vol. 55, 230-239.
- Vrhovski, T. (2004). *Kvaliteta braka i neke sociodemografske varijable*. Neobjavljen diplomski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
- Watson, D., Hubbard, B., i Wiese, D. (2000). General traits of personality and affectivity as predictors of satisfaction in intimate relationships: Evidence from self- and partner-ratings. *Journal of Personality*, vol. 68, 413-449
- Watson, D., Klohn, E.C., Casillas, A., Simms, E.N., Haig, J., Berry, D.S. (2004). Match Makers and Deal Breakers: Analyses of Assortative Mating in Newlywed Couples. *Journal of Personality*, vol. 72 (5), 1029–1068.
- White, L.K. i Booth, A. (1985). The quality and stability of remarriages: The role of stepchildren. *American Sociological Review*, vol. 50, 689-698.
- Winch, R.F. (1955). The theory of complementary needs in mate-selection: A test of one kind of complementariness. *American Sociological Review*, 20, 52-56